

Демедюк О. Ю.

ПАЛЕСТИНСЬКА ПРОБЛЕМА В ТВОРЧОСТІ МУРІДА АЛЬ-БАРГУСІ

Палестинський конфлікт на Близькому Сході вступає в ХХІ століття, постійно привертаючи увагу світової спільноти до долі та майбутнього палестинського народу. Саме тому як ніколи актуальним залишається питання вивчення творів палестинських авторів з метою показати, що палестинський народ не лише зумів зберегтися, але й зберіг свою культуру, своїх поетів та письменників, які підтримують та укріплюють дух народу, не зважаючи на всі негаразди, що випали на його долю [Фатен 1999, 3–6].

Серед українських письменників у дослідженні палестинської літератури помітний слід залишили українські сходознавці, такі як Агатангел Кримський та Юрій Кочубей, а також російські вчені Куделіна А. Б., Долініна А. А., Фролова О. Б.

Агресія Ізраїлю в червні 1967 року згуртувала ряди арабських поетів. Відомий “Маніфест 6 червня 1967 року” закликає майстрів пера ще активніше втручатися в життя, включатися в боротьбу проти агресорів. “Сьогодні більш, ніж будь-коли, історія кличе нас”, – цей заклик Маніфесту підхопила творча інтелігенція. З’явилися поезії, які пристрасно закликають до єдності і згуртованості, вселяють віру в перемогу. На прикладі М. М. аль-Джавахірі, А. аль-Баяті, К. Абд-аль-Халіма, Ш. Багдаді, А. Креа, М. Аль-Баргусі, М. Дервіша та інших визначних співців Арабського світу ми бачимо, що їх поезія справді йде в авангарді боротьби народу за свободу і соціальний прогрес [Кочубей 1971, 46].

Події на палестинських землях в 1948–1949 рр. під час створення держави Ізраїль призвели до того, що близько мільйона корінних жителів Палестини – арабів, змушені були кидати рідні оселі і втікати до сусідніх країн. Переважна більшість з них й досі живе на становищі біженців, злидарюючи в наметах. Після Червневої війни 1967 року, коли ізраїльські війська захопили значні території арабських країн, кількість біженців значно збільшилася [Кочубей 1971, 40].

Араби, що залишилися на території Ізраїлю і становлять до 12 відсотків загального числа мешканців країни, зазнають всіляких переслідувань та утисків з боку ізраїльських властей. На своїй рідній землі їх перетворили на безправних громадян найнижчого гатунку.

Трагедія палестинського народу, позбавленого батьківщини, вигнаного з рідної землі, знайшла широкий відгук в сучасній арабській поезії. Немає поета, який не виступав би проти несправедливості. Сповнений печалі і гніву, особливо сильно звучав голос співців “візій повернення”, як назвали тих авторів, що опинилися за межами Палестини і весь біль за втраченою вітчизною, всю любов до неї виливали у віршах, сповнених не тільки суму, а й оптимістичних картин майбутнього повернення до рідних домівок. В Йорданії живуть відомі поетеси Фадва Туکان (нар. 1917 року) та прихильниця школи таммуза Сальма аль-Хадра аль-Джаусі, в Іраку – поет Джабра Ібрахім Джабра, теж таммузівець. Крім того, відомі поети “повернення” Абу-Сальма та Юсуф Хамдан, автор плачів у дусі біблійних псалмів Махмуд аль-Хут. Тугу за вітчизною, гіркоту життя на чужині передав у кращих віршах своєї збірки “Мрії про повернення” Ахмед Фахмі [Кочубей 1971, 40].

Після 1948 року палестинську поезію можна розділити на три періоди, згідно з історичним та географічним факторами. Поділ поезії за історичним показником є наступним:

1 період. Палестинська поезія 1948–1967 років – від поділу країни до поразки в арабо-ізраїльській війні.

Серед поетів-емігрантів цього періоду найбільш відомі такі поети, як Абу Салма та Фадва Туکان. Форма їх поезії досить традиційна, поезії сповнені туги за батьківщиною, красою, яку порівнюють з красою коханої жінки, сповнені надії про повернення на рідні землі. Фадва Туکان писала про духовну та фізичну свободу людини, натхненно виказувала своє кохання до рідної землі.

Серед поетів, що жили на території окупованої Палестини та брали участь у боротьбі проти окупації словом та справою, були Тауфік Сайїг, Джабра Ібрахім Джабра й Салма ал-Хадра ал-Джайусі. Вони спрямували усі свої зусилля на те, щоб відродити поезію свого народу, часто зверталися до гумору та сатири, використовували давні легенди, переосмислювали їх, додавали слова з народної мови та використовували вільний вірш [Фатен 1999, 3–6].

2 період. Палестинська поезія 1967–1987 рр. – від поразки до Інтіфади.

У 70-і роки, від першого часу невизначеності після поразки 1967 року, палестинські поети знову звертаються до теми опору.

Проте розвиток поезії у цей період проходить з великими труднощами, що пов'язані з пошуками нових способів вираження.

Ліричні вірші елегійного характеру, які відображали завелику цікавість поетів до теми жертви, не мали успіху. Звернення до політичної тематики, актуальної для суспільства, часто було чисто декларативним. Новий образ героя – борця, що жертвує своїм життям заради батьківщини, часто виглядав не дуже переконливим. Деякі поети, особливо емігранти, іноді намагалися використати для творчості актуальну тематику лише для того, щоб показати свою вправність, свою поетичну майстерність.

Криза у палестинській поезії була подолана на початку 1980-х років, коли повну силу набрала творчість двох найвідоміших поетів – Саміха аль-Касіма і Махмуда Дарвіша. Вони створили нову школу арабської поезії, оскільки обидва одночасно являють собою і героїв, і жертв цієї історії. Слідом за ними виступило нове покоління молодих поетів, які суттєво розширили поетичну тематику. Серед них: Ібрахім Насраллах, Йусуф Абд ал-Азіз, Мурід аль-Баргусі та інші [Фатен 1999, 3–6].

3 період. Поезія Інтіфади. Назву “Інтіфада” – “Повстання” – отримала нова фаза руху опору, яка характеризується намаганнями палестинців створити свою окрему державу. У цей період тема боротьби отримує нове звучання. Найбільш відомими поетами Інтіфади, крім Саміха аль-Касіма й Махмуда Дарвіша, можна згадати Саміх Фарадж, ал-Мутаваккіл Таха, Джамал Кавар, Мурід аль-Баргусі та д. ін.

Для поезії Інтіфади характерними є описи природи, що відображають любов до рідної землі, заклики до опору окупантам – у них звучать то оптимістичні мотиви впевненості у перемозі, то сатира та гірка іронія. Стиль цих поетів відрізняється ясністю та неопосередкованістю, вони постійно звертаються до класичного стилю, звідки запозичують такі прийоми, як повторення, перерахування точних географічних назв місць та міст, де відбуваються події, риторичні оклики, спогади великих героїв минулого. Про апеляції до традицій свідчить й тенденція до повернення моноритму, від якого відмовлялись прибічники вільного вірша [Фатен 1999, 3–6].

Палестинська література є однією з відгалужень арабської літератури, але її приналежність в результаті певних історичних

подій є національною, а не територіальною. Якщо ми говоримо про єгипетську літературу – то це література, написана в Єгипті, йорданська література написана в Йорданії, і до 1948 року (початок арабо-ізраїльської війни) палестинська література була також зумовленою територіально. Після 1948 року палестинська література стала літературою, написаною палестинцями, де б вони не проживали. Тому в даному разі можна говорити про поділ палестинської поезії за географічним фактором.

Більшість критиків відмічають, що починаючи з 1967 року у палестинській літературі вирізняються три “гілки”, беручи до уваги географічний фактор: 1) література, написана в Ізраїлі, 2) література, написана на окупованих територіях, 3) твори палестинської діаспори, що проживає на Близькому Сході. Ханна Аміт-Кочаві виділяє лише дві гілки: література, написана палестинцями на території держави Ізраїль та література, написана поза нею. Ця ж дослідниця розділяє літературу, написану до та після 1948 року. Одним з найвидатніших палестинських письменників, хто залишався в Ізраїлі, є новеліст та політик Еміль Хабібі, який представляв Арабські соціалістичні партії в Кнесеті і став єдиним письменником, який удостоївся та отримав Премію Аль-Кудс (яка видається Палестинською автономією) та Ізраїльську премію.

У 2003 році Стівен Салайта у своїй статті, опублікованій в “Журналі Гуманітарних досліджень”, згадав про четверту “гілку”, представлену англomовними працями, написаними палестинцями в США, які він охарактеризував як “праці, написані в країнах, де проживають вихідці з Палестини, що сконцентровані навколо теми Палестинської проблеми”. Яскравим представником цієї гілки може вважатися культуролог, історик та есеїст Едвард Саїд, який народився в Палестині, виріс в Єгипті, а доросле життя провів в США.

Палестино-американська поетеса та драматург Наталі Хандал плідно працювала над антологією сучасної арабської літератури і відверто виступала проти упередженого висвітлення Близького Сходу в мас-медіа США. Постійно проживаюча в США професор Салма Хадра Джаюсі, палестинського походження, невтомно працювала над популяризацією арабської літератури та культури, ознайомленням світу з існуючим станом справ в Близькосхідному регіоні.

Палестинська література є вкрай політизованою, як це підкреслює романіст Ліана Бадр. Ража Шехаде, призер Орвельської премії, за допомогою документальних творів привернула увагу всього світу до порушення Ізраїлем прав людини на окупованих територіях. Сучасна палестинська література характеризується підсиленням почуття іронії та дослідженнями вкрай важливих тем самоідентифікації. В творах палестинських авторів читаємо про боротьбу з окупантами, заслання, втрати, любов та прагнення повернутися на Батьківщину.

З'являються також поети, що протестують проти хибного сприйняття поезії, її функції, сутності та природи. Для прикладу, палестинський поет Мурід Аль-Баргусі часто зазначав що "поезія – не військовослужбовець, вона не солдат, вона не стоїть на чийсь службі".

В наш час палестинська література активно розвивається. Відомими у всьому світі в наш час стали літератори Аль-Баргусі та Махмуд Дарвіш. У м. Рамаллі функціонує Дім Поезії – організація, яка підтримує молодих палестинських письменників, її очолюють Гассан Закатан та Закарія Мухаммед.

Муріда аль-Баргусі, відомого палестинського письменника, цілком справедливо можна назвати оповідачем історії свого народу. Об'єктивним підґрунтям даного твердження є не лише хронологічні збіги, адже Мурід аль-Баргусі став свідком розпаду арабo-ізраїльської війни, а й специфічна манера життя письменника. Він, можна сказати, жив життям своєї епохи.

Світові та громадянські війни, регіональні конфлікти – одне із трагічних породжень суперечливої, складної історії минулої доби, і Мурід аль-Баргусі не залишається байдужим спостерігачем кривавих воєнних зіткнень, а є активним учасником багатьох історичних подій світового масштабу, виступаючи завжди на боці правди та гуманізму. Він виявився хоробрим та мужнім, незламним духом тому, що з крайньою відвертістю великого майстра слова намагався дати відповіді на найгостріші, злободенні питання сучасності.

Творчість кожного істинного митця завжди тісно пов'язана з епохою, з моральними проблемами, ідеологією та соціальними настроями цієї епохи. У Муріда аль-Баргусі цей зв'язок проявляється безпосередньо, адже біографічні особливості письменника

рефлексуються на його творчий доробок. Можливо, саме йому, як нікому іншому, вдалось оголити низку болючих першорядних для людини питань, рафінувавши їх від поверховості та сугестивності. Глобальні проблеми народу й історії багатьма палестинськими письменниками розв'язуються на матеріалі сіоністського терору, пам'ять про який не полишає покоління тих, хто пройшов крізь його горнило, і що є ще страшнішим – продовжує знову і знову переживати ці лихоліття, як це робить палестинський народ.

Мурід аль-Баргусі, будучи палестинцем по національності, повною мірою відчув на собі трагізм, жорстокість та залізну хватку Близькосхідного конфлікту. Це й спрямувало його подальші творчі пошуки у русло антивоєнної тематики та гуманізму.

У 1997 році за свій біографічний роман “Я побачив Рамаллу” аль-Баргусі отримав Премію Нагіба Махфуза в галузі літератури. Тоді весь арабський світ усвідомив складність ситуації, в якій опинилися громадяни Палестини. Згодом, у 2004 році спогади палестинця, який 30 років не міг повернутися на батьківщину, були перекладені англійською мовою. Це було знайомство заходу з долею Муріда аль-Баргусі, яка є типовою для тисяч палестинців-біженців, що проживають по всьому світу, без дозволу повернення на батьківщину.

Мурід аль-Баргусі народився 8 липня 1944 року в Дейр Гассана – гірському містечку на Західному Березі. Родина аль-Баргусі з діди-прадіда жила в Дейр Гассані. Будинки мали однакову архітектуру, а найновіші з будинків, в яких і в той час жили люди, були побудовані близько 500 років тому. Землі були засаджені апельсинами, вишнями, фіговими деревами.

عندما كنت صغيرا

Коли я був маленьким

وجمىلا

І красивим

كانت الورود داري

Квіти були моїм домом

و الينابيع بحاري

Джерела – моїми морями.

Коли майбутньому поетові виповнилося 7 років, його сім'я переїхала з Дейр Гассана до Рамалли, у пошуках кращої освіти для

своїх дітей. Рамалла була неначе новим світом для малого хлопчика. Там жили мусульмани та християни, і місто це знаходилося в 16 км від Єрусалиму. І, як потім згадував сам письменник, коли вони з друзями хотіли щось купити спеціальне, або просто порозважатися, то їхали до Єрусалиму. Вони сідали в таксі і добиралися до Баб аль-Амуд, гуляли з друзями по Єрусалиму. Маючи безліч друзів у Рамаллі, він, як і всі інші жителі, ніколи не задумувався, хто з них був християнином, хто мусульманином. Всі крамниці прикрашалися на Різдво, і всі мешканці Рамалли святкували священий для мусульман місяць Рамадан.

Після закінчення школи у Рамаллі, поет почав задумуватися про місце продовження навчання, адже в Рамаллі не було університету. Західний Берег був залишений без університетів, фабрик та робочих місць. Йорданський університет відкрили лише в 1964 році.

Найновітніші принципи навчання за політики арабізації пропонував Гамаль Абдель Насер. Саме в Єгипті у той час були зосереджені освіта, університети, художнє мистецтво, кіно, театри. Отже, поет у 1963 році направляє до Каїру, щоб навчатися англійській літературі у Каїрському університеті. Ця перша доросла подорож стала відправною точкою для формування його світосприйняття та будівництва кар'єри.

Зі своєї місячної стипендії він кожної неділі купував квиток на концерт Каїрського симфонічного оркестру, в кіно чи театр. Для нього було великим захопленням дивитися п'єсу, написану Софоклом, перекладену Луїсом Овадом, поставлену міжнародним режисером та втілену найкращими акторами.

У 1967 році, якраз в розпал “поразки”, він закінчив університет. Саме тоді письменник вперше відчув безпорадність перед обставинами. Західний Берег був окупований. Мурід аль-Баргусі не міг повернутися до Рамалли, але й залишитися в Каїрі було неможливим по завершенню навчання, закінчився дозвіл на проживання в Єгипті.

Перебував він недовго у дядька в Кувейті й згодом повернувся до Каїру, де у 1970 р. одружився на Равді Ашур, письменниці та викладачці англійської літератури в університеті Айн Шамс (м. Каїр). З 1971 року Мурід аль-Баргусі і сам починає вчителювати. Він викладає англійську мову для студентів-юристів.

Мурід аль-Баргусі написав 13 збірок поезій. Вже з самих перших поетичних рядків автор стверджує себе як невгамовного поборника незалежності свого краю. Його поезія небагатослівна, але глибока за значенням і за своєю суттю. Так, наприклад, у вірші “Страх” лише 11 слів. Поет також використовує крапки, які свідчать, що щось могло бути викреслене. Дієслова використані у теперішньому часі, що є свідченням того, що страх і дотепер переслідує всіх жителів. Автор не випадково з усіх можливих варіантів синонімів слова країна використовує слово Батьківщина, адже вона має асоціюватися з любов’ю, жертвою, безпекою, гарним життям. Але на батьківщині поета це не так. Він зв’язав це слово з дубинками і плечима, (що означають муки, коли людей б’ють). Біда, біль, смерть – вгадуються на місці крапок.

وطن الھراوة و الکتف

Батьківщина дубинок і плечей

الخوف فيه غمامة فوق الجميع... و ترتجف!

Страх засліплює всіх і всі трясуться!

У 1972 та 1974 роках публікуються дві перші поетичні збірки Муріда аль-Баргусі. Вони не були високо оцінені критиками, але з першого слова письменника ставало зрозуміло, що він має власний стиль та манеру спілкування з читачами.

Згодом Мурід Аль-Баргусі запропонував свою кандидатуру Єгипетській радіомовній корпорації для роботи в офісі палестинської радіостанції, яка на той час знаходилася на території корпорації. Так було отримано посаду директора та політичного коментатора.

Проте Мурід аль-Баргусі недовго протримався на зазначеній посаді. Радіо “Філястин” двічі закривали впродовж президентства Садата. Вперше це сталося у вересні 1975 року, тоді письменник та його колеги перемістилися до Бейрута, де вже починалася громадянська війна.

Після падіння Тель аль-Заатерського лагерью, який знаходився в руках сирійської армії, Садат дозволив знову відкрити станцію в Каїрі. Згодом, після візиту Садата до Ізраїлю, Муріда аль-Баргусі та інших палестинців депортували з Каїру.

Муріда аль-Баргусі було заарештовано 17 листопада 1977 року, якраз на свято аль-Адха. Впродовж 12 років, які він провів в Угорщині, він не повертався до Єгипту.

У 1978 р. виходить друком третя збірка – “Пісня для озброєної бідності”. Вона продовжує висвітлювати тематику палестинсько-го горя, пережитого всім народом і кожною людиною зокрема.

“Земля розповідає свої секрети” – така назва четвертої збірки письменника. Збірка містить дві поезії “Саїд із села” та “Солодоці річки”. Вони написані розповідним стилем. В поезіях цієї збірки автор описує реальні події 1935–36 рр. та 1947–48 рр.

Етап зрілості поета відчувається в п’ятій збірці поета “Казки тротуару” (1980 р.). Тут знаходимо опис щоденних подій, змальованих поетичною мовою, що виходила з реальності. Автор неначе готує читача до сприйняття артистичної цінності поезії. Він описує спільне горе палестинського народу своїми методами відображення. Свою країну поет змальовує в образі дерева.

وحشية عالية الأعضان

Дика, з високим гіллям

مكتظة بالثمر الطيب و الديدان و الأولاد

Набита смачними фініками, червяками, дітьми

و بالطيور الأمنة

Безпечними птахами

و بالأفاعي الكامنة

Сплячими зміями

تشققها رصاصة الصيد

Проходить крізь неї куля мисливця

تقد من أعوادها الرايات و المشانق

Через її соломки проходять прапори та шибениці

و يحتمى بها اللصوص و العشاق و الفلاسفة

Там ховаються злодії та філософи.

Мурід аль-Баргусі в своїх численних інтерв’ю зізнавався, що йому важно писати банальну опозиційну поезію: «Вперше коли я спробував опублікуватися, я приніс до видавця дві поезії “Палестинці”, подібна до поезій, що публікувалися в ті дні, а також “Повінь та Зміцнення” в якій була складна синтаксична будова, тематичне оновлення. Але видавець обрав першу поезію. Відомий критик сказав мені: «У тебе є хороша, поважна поезія, є й інша, яка не схожа на те, до чого ми звикли, вона заплутана. Краще притримуйся першого курсу. Цього ляпаса я отримав від того, кого я любив і поважав. Я злякався. Я намагався бути як усі. Але

потім відмовився від цього задуму. У своїй збірці “Казки тротуару”, опублікованій у січні 1980 році, я став самим собою».

Назва шостої збірки “Ми далекі один від одного” (1987 р.) відображала реальний стан життя палестинського народу. Прийом іронії був використаний автором не менше ніж в 15 віршах. Так, зокрема в поезії “Калашніков” Мурід аль-Баргусі з іронією описує страшну реальність розповсюдження зброї у світі.

و كم موتا يريك

Скільки смертей тебе хоче

كم رضيعا سوف تحمي عندما تأتي جنازير الغرب؟

Скільки грудних дітей ти захистиш, коли прийдуть західні війська

كم رضيعا سوف تحمي عندما تأتي جنازير العرب؟

Скільки грудних дітей ти захистиш, коли прийдуть арабські війська

أيها المكروه من كل البلاد

Та, яку ненавидять в усіх країнах.

У сьомій збірці “Дзвінок голки” (1993 р.) автор говорить про життя, про Батьківщину, про себе. Близько половини поезій насичені прийомами іронії. В них описується краса людських почуттів та рухів.

غمزة من عينها في العرس

Вона моргнула оком на весіллі

و انجن الولد!

Хлопчик зійшов з розуму

Восьма збірка – “Логіка тварей” (1996 р.). В ній поет неначе пригадає випадки, які сталися у нього в житті. Автор, коментуючи збірку, казав, що намагався зробити її повністю оновленою, залишити старі традиції. Автор переповідає, неначе свої думки, які насправді тисячами з’являються в наших головах щоденно.

قال المغناطيس لبرادة الحديد

Магніт говорить залізній стружці

أنت حرة تماما

Ти зовсім вільна йти

في الإتجاه إلى حيث ترغيبين

На всі чотири сторони.

Подібна форма і в наступних двох збірках аль-Баргусі “Шалена ніч” та “Люди в своїй ночі”.

Одну з його останніх збірок “Квіти гранату” (2000 р.) не можна відзначити за різноманітністю використання іроній. Автор в цій збірці прагнув оновлення, дивних описів, картин.

Загалом, 17 років він жив окремо від родини, зустрічалися вони лише влітку, впродовж двомісячних канікул, та взимку, впродовж, 2-х тижнів. Потім Муріда неодноразово запитували про роки, проведені в депортації. Він завжди дивувався: чому всі говорять, що депортація супроводжується лише негативними явищами, адже, як він стверджує, депортація це не завжди лише жахи. Про Угорщину він, наприклад, завжди згадує, як про комфортне заслання.

كله وهم

Це все ілюзія

فإني لم أصادف أي هول

Я не мав ніякого страху

كل شيء كان عاديا تماما

Все було абсолютно нормально

اطمننوا

Не переживайте

ابنكم ما زال في قتيلا و بخير.

Ваш вбитий син і досі в могилі і з ним усе гаразд.

Мурід аль-Баргусі відчуває, що він не прив’язаний ні до якого місця. Йому ніде не буває комфортно, в повному розумінні цього слова. Автор визнає, що він відчуває себе загубленим у кожній з країн, у кожному місці, де йому довелося пожити: в Каїрі, в Рамаллі, в Аммані, в Будапешті. Він не відчував серцем жодне з цих міст до кінця. У Будапешті люди були інші. Всі друзі письменника проводили вільний час з родинами, а коли він опинявся в скрутному становищі – Мурід аль-Баргусі залишався сам. Двічі він був депортований з Каїру, письменник не мав права брати участь у демонстраціях. Він хотів жити в Каїрі звичайним життям, але місто відмовило йому. Рамалла після тридцяти років розлуки зустрічала його байдужістю вулиць, будинків, людей.

У своїй поезії “Пастка” автор змальовує символічну пастку, яку сам збудував для себе палестинський народ. В цьому вірші піднімається питання депортованих палестинців та їхньої землі. Все

життя ці люди хотіли повернутися на свою землю, в свої будинки, все своє життя вони зберігали ключі від своїх домівок. Але повернутися на Батьківщину вони змогли лише як туристи, і побачили, що чужі люди живуть в їхніх домівках, а вони мають від'їжджати, бо закінчується віза. Отже, пастка в душах, в серцях людей, вони самі придумали, що можуть повернутися. І справа тут не в змінних замках. Причина в тому, що змінилася Батьківщина.

قال المتلهفون على الدخول:

Сказали люди, які поспішали ввійти

عيثا, احتفظنا بمفاتيحنا طول العمر...

Ми даремно все життя берегли ключі

فقد غيروا الأقفال!

Вони поміняли замки!

І тут вже не зрозуміло, чи то люди стали інші, чи вулиці стали чужі, чи політика є дивною.

Неоднаразово Муріда аль-Баргусі запрошували стати членом тієї чи іншої партії. Але Мурід відмовлявся приєднуватися до будь-якої палестинської політичної партії, бажаючи зберегти свою політичну незалежність.

В поняття політичної незалежності поет вкладає можливість говорити те, що він думає. Він зізнається, що говорить те, що думаєш, а думати те, що хочеш, відверто виражати свої думки – є великим щастям та розкішшю, за які він так довго боровся та так багато вистраждав. Тепер, каже письменник, він може не боячись відповідати “так” чи “ні”, погоджуватися або відмовлятися, може говорити, що хоче, бути там, де хоче, і, нарешті, він зміг вибороти це право.

Ця збірка була опублікована в Бейруті в розпал громадянської війни. Але письменник не писав про кров, гвинтівки, народ чи навіть про Палестину. Хоча це поезія, яка не могла б бути написаною ним з Люксембургу чи Данії. Біль, що присутній в душі, з'являється навіть тоді, коли ти пишеш про ліс, про квіти. “Я пишу свою власну поезію, це пошук несподіваного в банальному”.

Палестинська проблема залишається невирішеною і в наш час, тому не затихатимуть голоси гніву та опору. На літературному поприщі продовжує працювати відомий палестинський поет і письменник Мурід аль-Баргусі та інші його сучасники. А отже,

з'являтимуться все нові й нові літературні твори, які будуть присвячені палестинській проблемі та долі палестинського народу. Саме тому важливим завданням залишається поглиблене вивчення шляхів розвитку сучасної палестинської літератури в контексті розгортання подій на території палестинських земель.

ЛІТЕРАТУРА

Аль-Наджар Фатен. Творчество современных палестинских поэтов Самиха аль-Касима и Махмуда Дарвиша // Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Санкт-Петербург,

Аль-Фахури Хана. История арабской литературы: В 2 т. Москва, 1969.

Кочубей Ю. М. Голос гніву і боротьби. Київ, 1971.

Куделин А. Б. Арабская литература. Москва, 1993.

Крымский А. Е. История новой арабской литературы. Москва, 1971.

Усманов Н. К. Литература Востока в новое время. Москва, 1975.

مريد البرغوثي- القصائد المختارة, 1994

خالد سليمان- المفارقة و الأدب, دراسات في النظرية و التطبيق, عمان, 1999

MouridBarghouti's official website//Available: <http://mouridbarghouti.net/Mouridweb/index.htm>